

โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน

ประวัติความเป็นมา

เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรพื้นที่ต้นน้ำลำน้ำคาง บริเวณบ้านสบขุ่น หมู่ที่ ๗ ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นลำน้ำย่อยของแม่น้ำยม ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำยาว-น้ำสวด" จุดที่เสด็จฯ ทอดพระเนตรสูง ๘๖๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทรงพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำ และ มีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูงถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อทำไร่หมุนเวียน ส่งผลให้พื้นที่ต้นน้ำบริเวณดังกล่าวได้รับความเสียหายเป็นบริเวณกว้าง ราษฎรบ้านสบขุ่น และบ้านดอยติ้ว เริ่มตระหนักถึงความเสียหายและผลกระทบที่เกิดจากการบุกรุกทำลายป่าดังกล่าวในอนาคต จึงขอพระราชทานความช่วยเหลือโดยขอให้มีการจัดตั้ง สถานีพัฒนาการเกษตรที่สูง เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่มาช่วยแนะนำให้ราษฎรใช้พื้นที่ทำการเกษตรอย่างเหมาะสม เพื่อลดพื้นที่บุกรุกทำลายป่าต่อไป สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญแม่ทัพภาคที่ ๓, ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ผู้แทนกรมป่าไม้, ผู้แทนกรมชลประทาน, ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร, ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร, ผู้แทนกรมปศุสัตว์, ผู้แทนกรมพัฒนาชุมชน, ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพิเศษประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ๑๓ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง มาร่วมประชุมปรึกษาหารือในการแก้ปัญหา และทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้ง สถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงขึ้น โดยขอใช้พื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกแผ้วถางบริเวณริมลำน้ำคาง บ้านสบขุ่น หมู่ที่ ๗ ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ จัดตั้งสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงขึ้น โดยให้ราษฎรหมู่บ้านสบขุ่น และราษฎรบ้านดอยติ้ว ได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการฯ และเรียนรู้การทำการเกษตรที่สูงที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยมีแม่ทัพภาคที่ 3 เป็นประธานคณะทำงาน และ ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๓ เป็นผู้อำนวยการโครงการ พร้อมจัดเจ้าหน้าที่นักเกษตรจากฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมสำนักพระราชวังเป็นผู้ประสานงานและดูแลการปฏิบัติงานในพื้นที่



สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงทอดพระเนตรสภาพพื้นที่บริเวณต้นน้ำน้ำคาง เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๗



สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โปรดเกล้าฯให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเฝ้ารับเสด็จ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินทอดบริเวณต้นน้ำน้ำคาง เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๗

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของพื้นที่รับผิดชอบดำเนินงานหลักของโครงการฯ มีจำนวน ๑๔,๒๖๕ ไร่ มีลักษณะเป็นภูเขาสูงและลาดชันเป็นส่วนใหญ่ มีพื้นที่ราบค่อนข้างน้อย สำหรับบริเวณที่ตั้งสำนักงานของโครงการฯ เป็นที่ราบระหว่างหุบเขาริมลำน้ำติ้ว พื้นที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ความสูงโดยเฉลี่ยของพื้นที่ตั้งแต่ประมาณ ๕๕๐ – ๙๐๐ เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง



ที่ตั้งและอาณาเขต

โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน ตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา บริเวณพิกัด UTM Zone ๔๗ ๐๖๖๘๔๕๒๕ E , ๒๑๑๐๐๑๙ N สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๕๘๑ เมตร โดยที่ตั้งสำนักงานประสานสถานีฯ ตั้งอยู่ห่างจากชุมชนบ้านสบขุ่นซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้ที่ตั้งสถานีฯ มากที่สุด ประมาณ ๗ กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอท่าวังผา ๔๒ กิโลเมตร และตัวจังหวัดน่าน ๙๐ กิโลเมตร





การเดินทางจากตัวจังหวัดน่านไปยังโครงการฯ เริ่มต้นจากตัวจังหวัดน่าน ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๘๐ (น่าน-ท่าวังผา) ระยะทาง ประมาณ ๔๗ กิโลเมตร ถึงบริเวณสามแยกอำเภอท่าวังผา แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๑๔๘ (ท่าวังผา – เชียงคำ) ระยะทางประมาณ ๒.๒ กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๘๒ (บริเวณบ้านนาหนุน) อีกประมาณ ๓๕ กิโลเมตร จะพบทางแยกด้านซ้ายซึ่งเป็นถนนลูกรัง (ก่อนถึงบ้านสบขุ่นประมาณ ๒กิโลเมตร) ให้เลี้ยวซ้ายไปตามทางแยกดังกล่าว ระยะทาง ๕ กิโลเมตร จะถึงสำนักงานโครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริบ้านสบขุ่น ตั้งอยู่ในพื้นที่เตรียมการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาตินันทบุรี

<u>แผนผังเส้นทางการเดินทางจากจังหวัดน่านไปยังโครงการ</u>



สภาพทางสังคม และวัฒนธรรมประเพณี

ราษฎรในชุมชนเป้าหมายของโครงการฯ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพและมีรายได้หลักจากการทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำไร่ข้าวโพดและการทำสวน การเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีการทำข้าวไร่ไว้เพื่อบริโภค ซึ่งพบว่าปริมาณผลผลิตข้าวยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนและชุมชน เนื่องจากพื้นที่สำหรับการทำนาข้าวในระบบนาดำมีน้อย ประกอบกับการทำนาในระบบข้าวไร่ให้ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ต่ำ

ลักษณะทางสังคมของชุมชนเป้าหมายของโครงการฯ ทั้ง ๒ หมู่บ้าน บ้านสบขุ่นเป็นชุมชนชาวพื้นเมือง นับถือศาสนาพุทธมีประชากร ๑,๒๓๘ คน ชาย ๖๐๓ คน หญิง ๖๓๕ คน จำนวน ๓๓๓ หลังคาเรือน จำนวนประชากรเฉลี่ย ๓.คน/หลังคาเรือน ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักทั่วไป คือ การบวงสรวงผีเจ้าหลวงวาว ของบ้านสบขุ่น ส่วนบ้านดอยติ้ว ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยชนเผ่าม้ง นับถือศาสนาพุทธศาสนาคริสต์และนับถือผี มีประชากร ๒,๐๐๖ คน ชาย ๙๔๗ คน หญิง ๑,๐๔๙ คน จำนวน ๓๘๗ หลังคาเรือน จำนวนประชากรเฉลี่ย ๕ คน/หลังคาเรือน ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญและเป็นที่รู้จักทั่วไป คือ ประเพณีปีใหม่เผ่าม้ง ซึ่งจะจัดขึ้นประมาณเดือนธันวาคม-มกราคม ของทุกปี รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของโครงการฯ

ชุมชน/หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน (หลังคาเรือน)	ประชากร (คน)			เฉลี่ย (คน/หลังคาเรือน)
		ชาย	หญิง	รวม	
บ้านสบขุ่น หมู่ที่ ๗ ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน	๓๓๓	๖๐๓	๖๓๕	๑,๒๓๘	๓
บ้านดอยติ้ว หมู่ที่ ๗ ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน	๓๘๗	๙๔๗	๑,๐๔๙	๒,๐๐๖	๕
รวม	**๗๒๐**	**๑,๕๕๐**	**๑,๖๘๔**	**๓,๒๔๔**	**๔**

การศึกษา

ราษฎรในชุมชนเป้าหมายของโครงการฯ ทั้ง ๒ ชุมชน ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในช่วงวัยทำงานถึงวัยชรา ทำให้มีผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้มีน้อย อย่างไรก็ตามในชุมชนทั้ง ๒ ชุมชน มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านๆ ละ ๑ แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต ๒ โดยบ้านสบขุ่นมีโรงเรียนบ้านสบขุ่น ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนรวม ๙๗ คน สำหรับบ้านดอยติ้ว มีโรงเรียนบ้านดอยติ้วซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีนักเรียนรวม ๓๐๑ คน ทั้งสองโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น ๓๙๘ คน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนนักเรียนรวม และจำแนกตามแต่ละระดับชั้นของโรงเรียนบ้านสบขุ่น และบ้านดอยติ้ว

ชั้น	โรงเรียนบ้านสบขุ่น		โรงเรียนบ้านดอยติ้ว	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
อนุบาล ๑	-	-	-	-
อนุบาล ๒	๓	๗	๑๖	๑๙
อนุบาล ๓	๓	๔	๑๙	๑๗

ป.๑	๖	๖	๑๔	๑๖
ป.๒	๕	๕	๒๑	๒๑
ป.๓	๗	๑๒	๖	๒๑
ป.๔	๗	๗	๑๓	๑๔
ป.๕	๑๐	๖	๑๙	๑๖
ป.๖	๖	๓	๑๔	๑๔
ม.๑	-	-	๐	๕
ม.๒	-	-	๐	๙
ม.๓	-	-	๕	๔
รวม	**๔๗**	**๕๐**	**๑๒๗**	**๑๕๖**
รวมทั้งสองโรงเรียน ๓๙๘ คน				

อาชีพและรายได้

ภาคการเกษตร

ราษฎรในชุมชนทั้ง ๒ ชุมชน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ปลูกข้าวโพด ข้าวไร่ สวนลิ้นจี่ และเลี้ยงสัตว์ อาชีพรอง คือ การรับจ้างภาคการเกษตรทั้งในและนอกชุมชนของตนเองรายได้ของชุมชนส่วนใหญ่จึงมาจากภาคการเกษตรและการรับจ้างทั่วไป ส่วนรายจ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารค่าเดินทางและค่าสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

อาชีพนอกภาคการเกษตร

การรับจ้างทั่วไปทั้งในและนอกชุมชน ในช่วงนอกฤดู

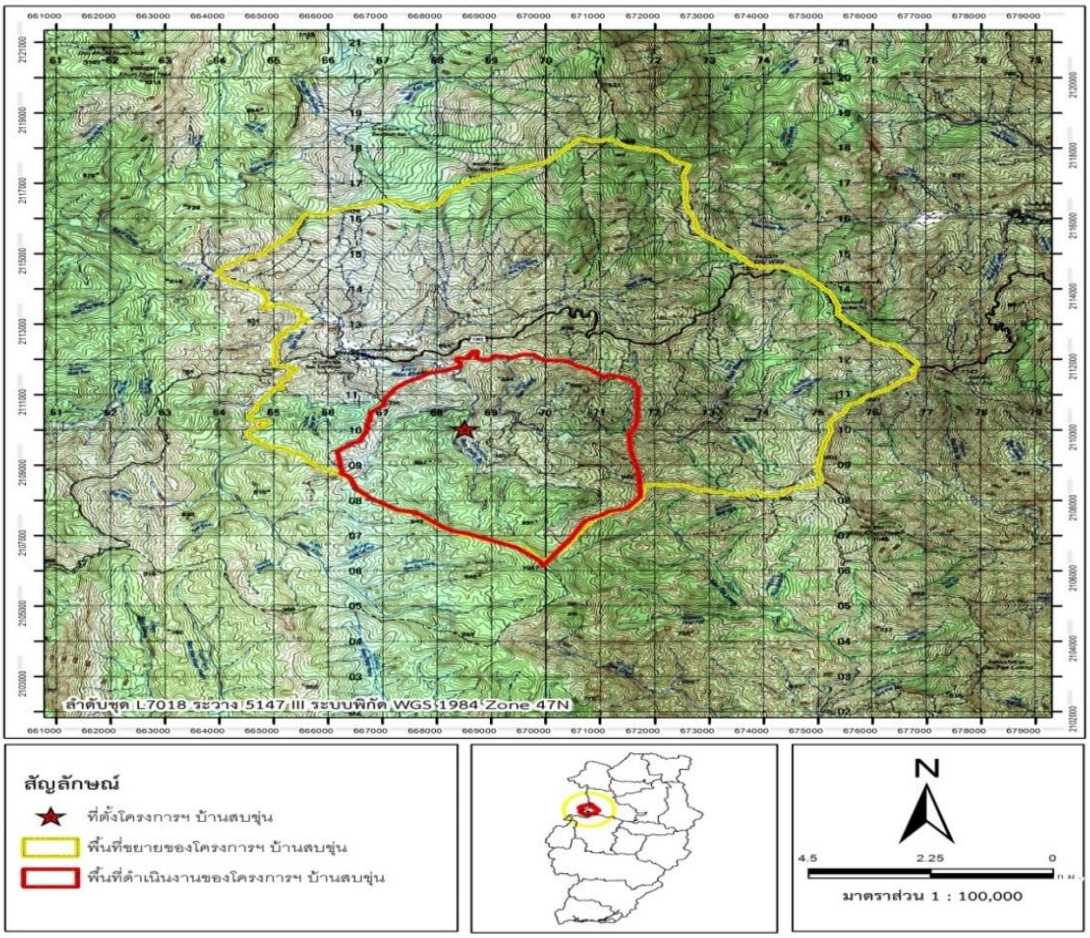
การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ดำเนินงานของสถานีฯ จำนวน ๕๗,๑๐๐ ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ดำเนินงานหลัก จำนวน ๑๔,๒๖๕ ไร่ และพื้นที่ขยายผลของสถานีฯ จำนวน ๔๒,๘๓๕ ไร่ โดยการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพเป็นป่า ๓๔,๖๐๐ ไร่ พื้นที่ถือครองเพื่อทำการเกษตรของราษฎร ๒๒,๕๐๐ ไร่

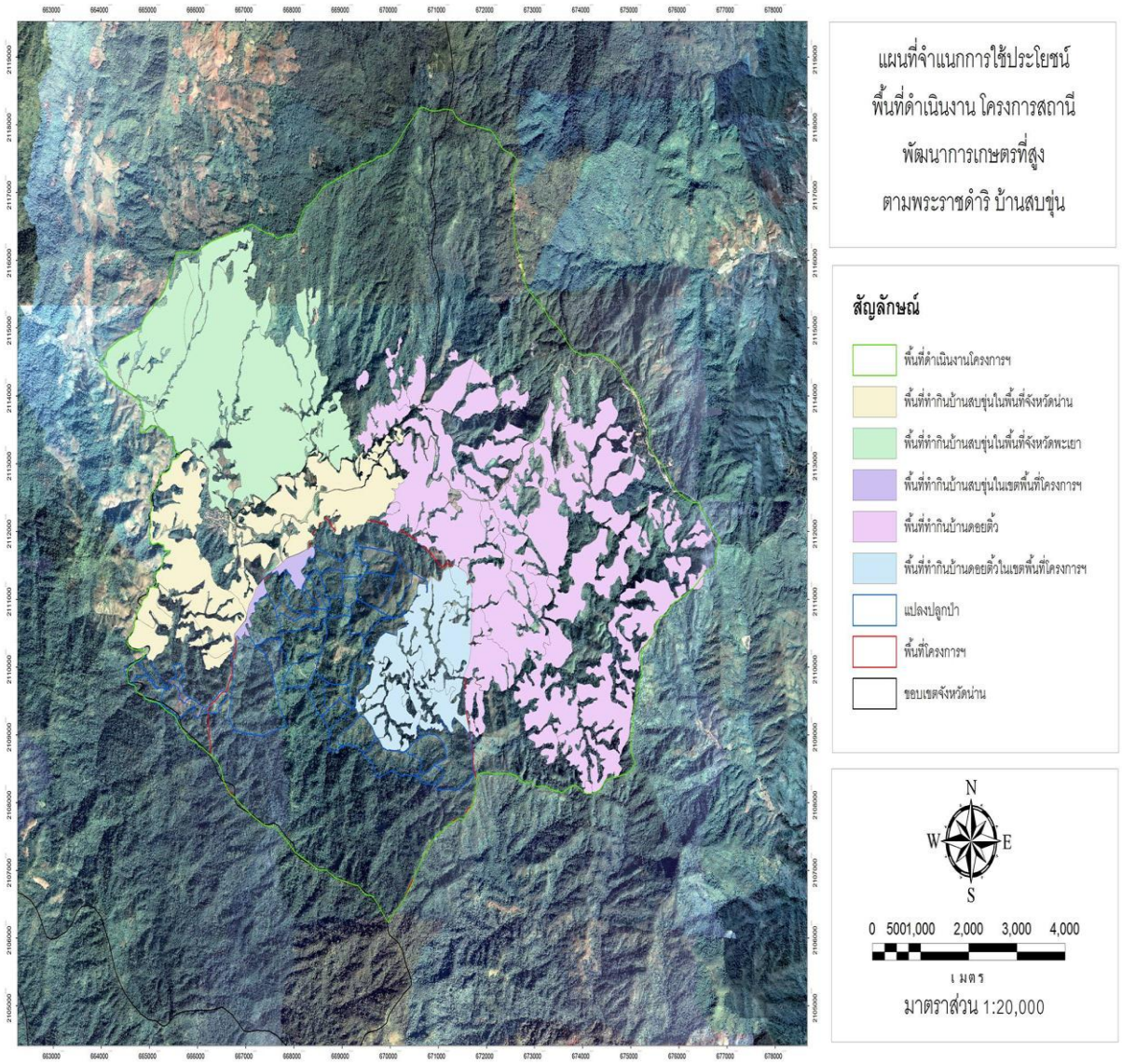




แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน



ขอบเขตพื้นที่โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน



การจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ดำเนินงานโครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ยังมีความเสี่ยงต่อการถูกบุกรุกทำลาย เพื่อขยายหรือครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอายุสั้น โดยเฉพาะข้าวโพด ซึ่งมีปัจจัยสำคัญจากราคาที่สูงเป็นแรงจูงใจ ประกอบกับการขยายตัวของชุมชนอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการที่ดินทำกินเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ

พื้นที่โครงการฯ ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำควน ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำยม มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ ลำน้ำคาง และลำน้ำติ้ว ซึ่งเป็นลำน้ำขนาดเล็ก ซึ่งมีน้ำไหลตลอดทั้งปี แต่จะมีปริมาณน้ำน้อยลงในช่วงฤดูแล้ง โดยแหล่งน้ำธรรมชาติทั้ง ๒ แห่ง มีความสำคัญต่อชุมชนเป้าหมายของโครงการฯ โดยเฉพาะน้ำจากลำน้ำติ้ว ซึ่งชุมชนบ้านสบขุ่นได้ทำการต่อระบบประปาภูเขาเพื่อนำน้ำไปใช้อุปโภคบริโภคในชุมชน

ทรัพยากรดิน

ดินในบริเวณโครงการฯ ส่วนใหญ่เป็นดินลูกรังสีน้ำตาลปนแดง หน้าดินมีเศษหินปนอยู่มาก ชั้นดินไม่มีการพัฒนา ดินมักจะแห้งอยู่ตลอดเวลาและมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำการระบายน้ำดีปานกลางถึงดีมาก

ของป่าและการเก็บหาของป่า

ราษฎรในชุมชนเป้าหมายของโครงการ มีการเก็บหาของป่าเพื่อการบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม โดยของป่าที่เก็บหา เช่น หวาย ผลต๋าว ผลค้อ น้ำผึ้ง หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น

ประเด็นปัญหาที่สำคัญ

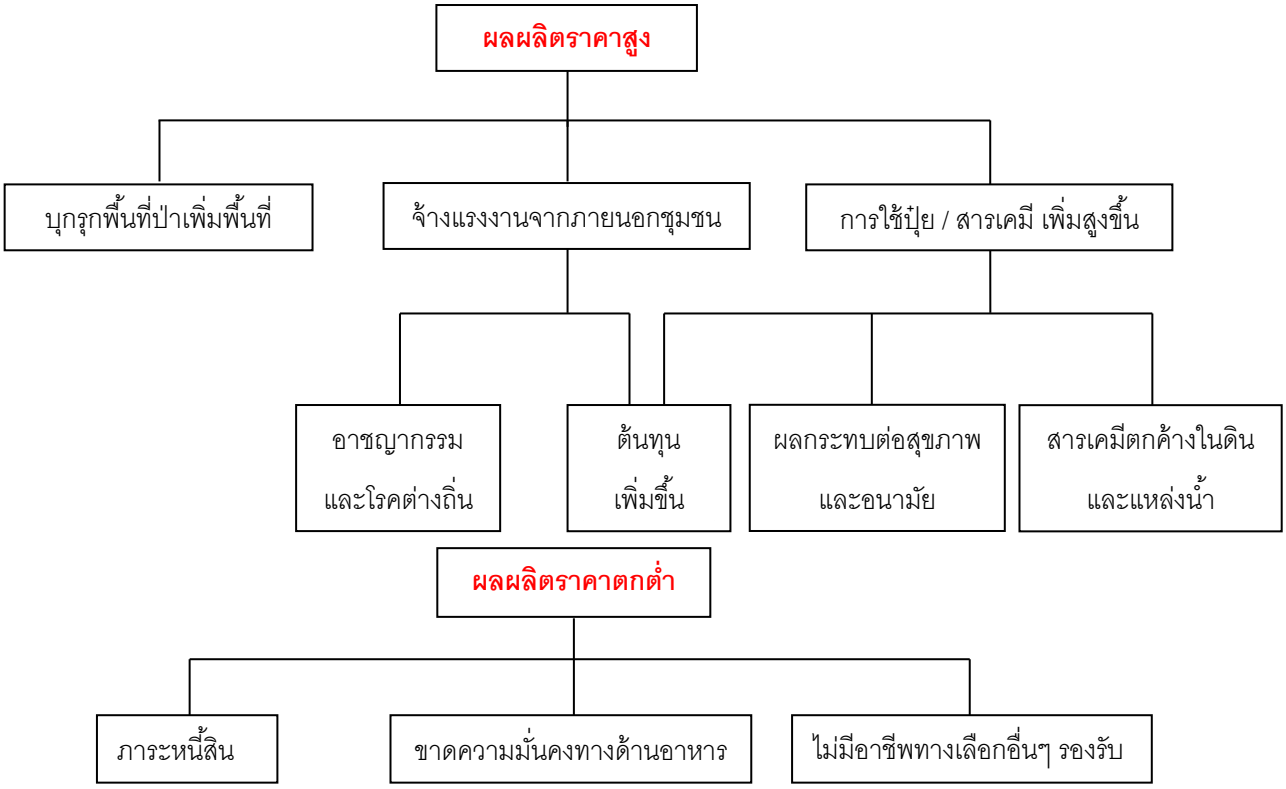
๑. ความยากจนและหนี้สินการประกอบอาชีพหลักที่มุ่งเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อายุการเก็บเกี่ยวสั้นในเชิงอุตสาหกรรม (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ซึ่งมีผลกระทบทางลบต่อการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้และสุขภาพอนามัยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรของราษฎร





โดยมีปัจจัยเสริมที่สำคัญ ได้แก่

- กลไกและการส่งเสริมการเกษตรแบบพันธะสัญญา
- แรงจูงใจด้านราคาผลผลิตและนโยบายการประกันราคา



๒. การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

๓. ขาดระบบน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอและทั่วถึงเนื่องจากพื้นที่ทำกินอยู่บนพื้นที่สูงพื้นที่ราบที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรมีน้อย และกระจายตัวอยู่ตามริมแม่น้ำเป็นหย่อมพื้นที่เล็กๆ ทำให้มีพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมีไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร

๔. ปัญหายาเสพติด

แนวพระราชดำริในการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานของโครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน ได้น้อมนำพระราชดำริ “คนอยู่คู่กับป่าอย่างยั่งยืน” เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานของโครงการฯ

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

ในการน้อมนำพระราชดำริ “คนอยู่คู่กับป่าอย่างยั่งยืน” มาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานโครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ออกเป็น ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

๑. ฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมและอนุรักษ์ป่าสมบูรณ์

๒. สำรวจและกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม

๓. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพราษฎรตามศักยภาพและเหมาะสมกับภูมิสังคม

๔. การพัฒนาและจัดการระบบน้ำเพื่อการเกษตร

วิสัยทัศน์ พันธะกิจและหน้าที่รับผิดชอบ

โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร ไว้ว่า “ โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น เป็นองค์กรประสานงานการบูรณาการปฏิบัติงานสนองพระราชดำริ ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร เพื่อให้คนอยู่คู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน”

โดยมีพันธะกิจและหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

(๑) สนองการดำเนินงานและประสานงานตามพระราชดำริ

(๒) อนุรักษ์ ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์

(๓) พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรบ้านสบขุ่น หมู่ที่ ๗ ตำบลป่าคา และบ้านดอยติ้ว หมู่ที่ ๗ ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

(๔) ประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่

โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย ข้าราชการ จำนวน ๑ ราย พนักงานจ้างเหมา (TOR) จำนวน ๕ ราย

สรุปผลการดำเนินงาน

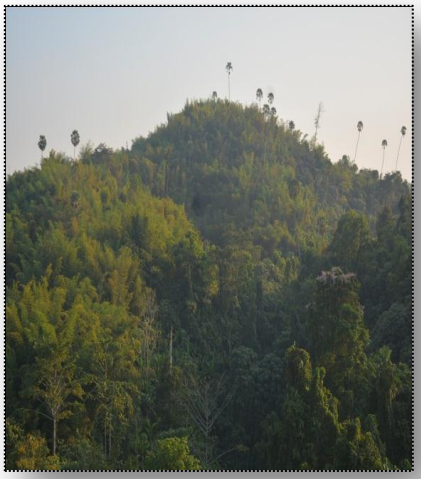
การดำเนินงานของ โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ตั้งแต่ตั้งโครงการฯ ในปี ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา ๑๔ ปี โดยได้น้อมนำพระราชดำริ “คนอยู่คู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน” เป็นแนวทางในการดำเนินงานของโครงการสถานีฯ มีผลการดำเนินงานประกอบด้วยกิจกรรมการดำเนินงานที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร ดังนี้

ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า/ระบบนิเวศป่าต้นน้ำ เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งอาหาร ไม้ใช้สอยของชุมชนรวม พื้นที่ ๖,๕๒๐ ไร่ ประกอบด้วย

๑) ปลูกป่าทั่วไป ๗๕๐ ไร่

๒) ปลูกป่าปรับปรุงระบบนิเวศต้นน้ำ ๒,๘๐๐ ไร่

๓) ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ๑,๓๒๐ ไร่
๔) ปลูกป่าไม้ใช้สอย ๑,๒๐๐ ไร่
๕) ปลูกป่าหวาย ๔๕๐ ไร่




กิจกรรมการปลูกฟื้นฟู และบำรุง ดูแลรักษาป่าไม้



การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้บริเวณดอยเสด็จ จากอดีตเมื่อปี ๒๕๔๗ (รูปซ้าย) และปัจจุบัน (รูปขวา)



ความแตกต่างของคุณภาพทางด้านกายภาพของน้ำ

ซ้าย; ลำน้ำคาง ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกพืชเชิงเดี่ยว
ขวา; ลำน้ำติ้ว พื้นที่ลุ่มน้ำประมาณร้อยละ ๖๐ เป็นป่าสมบูรณ์ที่ได้รับการปกป้อง และร้อยละ ๔๐ ทำการปลูกฟื้นฟูเป็นแหล่งน้ำต้นทุนสำหรับทำระบบประปาภูเขาเพื่ออุปโภคบริโภคของชุมชนบ้านสบขุ่นตลอดทั้งปี

<u>ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร</u>

๑. ดำเนินการปรับนาขั้นบันได

ส่งเสริมสนับสนุนการปรับรูปแบบการปลูกพืชไร่เชิงเดี่ยวในที่ลาดชัน มาเป็นนาขั้นบันได เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ โดยมีพันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมได้แก่ ข้าวลืมผัว ข้าวสันป่าตอง

ปัจจุบัน ดำเนินการไปแล้ว ๔๑๖ ไร่ จากเป้าหมาย ๒,๐๕๐ ไร่







๒. ดำเนินการระบบพัฒนาน้ำเพื่อการเกษตร

- ดำเนินการบ่อพักน้ำเพื่อการเกษตร รวม ๖๔ บ่อ
- ดำเนินการระบบกระจายน้ำเพื่อการเกษตร รวม ๔๘ ระบบ ราษฎรได้รับประโยชน์ ๑๐๐ ครัวเรือน








๓. สร้างฝายต้นน้ำดักตะกอนและกักเก็บน้ำ จำนวน ๒๖๕ แห่ง ประกอบด้วย ฝายต้นน้ำแบบผสมผสาน ๒๓๕ แห่ง ฝายกึ่งถาวร ๓๐ แห่ง







๔. ส่งเสริมการทำระบบวนเกษตรบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน ดำเนินการส่งเสริมการทำระบบวนเกษตรบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว/ไร่หมุนเวียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวระยะสั้นซึ่งทำลายความสมบูรณ์ของหน้าดินมาเป็นการปลูกพืชผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของราษฎรในพื้นที่

เป้าหมายของโครงการฯ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสนับสนุนพันธุ์ไม้ให้ราษฎรในพื้นที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ปัจจุบันมีผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน ๔๘๒ ไร่ ๑๔๔ ราย











๕. การดำเนินงานจัดการเรียนการสอน โครงการครูป่าไม้ สนองพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

กิจกรรมจัดการเรียนการสอนหลักสูตรครูป่าไม้ โรงเรียนบ้านสบขุ่น ตำบลป่า อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จำนวนนักเรียน ๔๕ คน








ผลสัมฤทธิ์

สภาพทรัพยากรป่าไม้ได้รับการฟื้นฟูและปกป้อง อีกทั้งทำให้ระบบนิเวศป่าต้นน้ำกลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นแหล่งอาหาร ไม้ใช้สอยของชุมชนรวม พื้นที่ ๑๐,๖๒๐ ไร่ เห็นได้จากแหล่งน้ำอุปโภค บริโภคของชุมชนมาจากป่าที่ได้รับการฟื้นฟูแห่งนี้ อีกทั้งพืชอาหารเช่น ตำวที่สามารถสร้างรายได้ในปีพ.ศ.๒๕๖๒ ถึง ๑๒๐,๐๐๐ กิโลกรัม สร้างรายได้ ประมาณ ๒,๔๐๐๐,๐๐๐ บาท

แนวทางการดำเนินงานต่อไป

<u>ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าไม้)</u>

๑. ปกป้องคุ้มครองพื้นที่ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ แหล่งน้ำต้นทุนของชุมชนบ้านสบขุ่น พื้นที่ ๔,๑๐๐ ไร่

๒. บำรุง ดูแล พื้นที่ป่าที่ดำเนินการปลูกฟื้นฟูให้ฟื้นคืนความสมบูรณ์ ๖,๔๒๐ ไร่

๓. ฟื้นฟูพื้นที่ชุมชน โดยการปลูกหวายและต๋าวเพื่อให้ชุมชนใช้ประโยชน์ต่อไป

<u>ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร</u>

๑. ส่งเสริมให้ราษฎรปรับเปลี่ยนวิถีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นการปลูกพืชผสมผสานในรูปแบบสร้างป่าสร้างรายได้ และโรงเรือน

๒. บูรณาการร่วมกับโรงเรียนในชุมชน ให้เป็นศูนย์สาธิตหรือศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรพอเพียงของชุมชน

๓. พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพใกล้เคียง เช่น อุทยานแห่งชาตินันทบุรี เพื่อเพิ่มช่องทางเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้แก่ราษฎร



“ ป่าไม้จะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เป็นแหล่งเก็บกักน้ำตามธรรมชาติที่จะคอยปล่อยน้ำมาให้มนุษย์ได้ใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตร คือ ถ้ามีน้ำก็สามารถที่จะทำการเกษตรแบบพอเพียงได้เป็นอย่างดี

อย่างที่เราเคยดำรงชีวิตอยู่อย่างแต่ก่อน ที่มีข้าวในนามีปลาในแม่น้ำลำห้วย มีผักกิน ซึ่งก็จะเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง สามารถทำให้เราอยู่ได้อย่างสบายสมควรตามอัตภาพแห่งตน”

พระราชดำรัส
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พฤศจิกายน ๒๕๔๒